

PTE BTK TTI Régészet Tanszék Légirégészeti Téka

Magyarországon szabad légirégészeti kutatásokra csupán a rendszerváltozást követően kerülhetett sor. Az 1990-es évek elején nemzetközi összefogással több intézményi kezdeményezés kaphatott szárnyra, s így jött létre a pécsi gyűjtemény is.

Alapjait Visy Zsolt tette le az 1970-es években indult, a római határvédelmi rendszer magyarországi szakaszát célzó kutatásával, amihez rendszeresen használt térképészeti légi felvételeket, később pedig saját repülésekre is lehetősége nyílt. A Pécsi Légirégészeti Téka létrehozásának másik fontos közreműködője Otto Braasch volt. A Német Szövetségi Köztársaságban vadászpilótaként szolgáló Braasch nyugdíjazása után a légirégészetnek szentelte idejét. 1994-ben Visy Zsolton keresztül a pécsi Janus Pannonius Egyetem Ókortörténeti és Régészeti Tanszékével (ma PTE BTK TTI Régészet Tanszék) kötött megállapodást, és segítségével új lendületet vehetett a kutatás.

1994-től Otto Braasch éves rendszerességgel néhány napot Magyarország légtérben töltött, és felvételek ezreivel gyarapította az ország növekvő légirégészeti archívumát. A repüléseket és a képek feldolgozását egyetemi pályázatokból és kutatási keretből lehetett finanszírozni, de ez soha nem fedezte az összes felmerülő költséget. A hiányt Otto Braasch önzetlen, elkötelezett segítsége pótolta. A repülési célokat rugalmas szabályok alakították, és részben ennek tulajdonítható, hogy a Pécsi Légirégészeti Téka archívumának anyaga nem elsősorban területi alapon, hanem sokkal inkább az érdeklődési köröknek és kutatási céloknak megfelelően gyarapodott.

1996-ban sor került az első nemzetközi légirégészeti oktatóhétre (Aerial Archaeology Training Week). A program házigazdája Visy Zsolt és a pécsi műhely volt, a bázisrepteret Siófok-Kiliti adta. Az elméleti és gyakorlati képzés elsőként adott lehetőséget a kelet-európai országok kutatóinak, hogy saját szemükkel, tapasztalt légirégészek társaságában fedezzék fel a tudományágban rejlő lehetőségeket.

Az intézmény eközben egyre több szálon kapcsolódott be a légirégészet nemzetközi vérkeringésébe. A nemzetközi konferenciárésztvételek mellett projekteken is képviseltette magát (pl.: EU-RAPHAEL program [Luftbildarchäologie in Zentraleuropa]), az elnyert pályázati keretek pedig az intézmény technikai lehetőségein is javítottak.

Otto Braascht áldozatkész munkájáért a Pécsi Tudományegyetem díszdoktorrá avatta 2002-ben. 2004-ben a Pécsi Légirégészeti Téka a Pécsi Tudományegyetemhez tartozó, országos gyűjtőkörű közérdekű muzeális intézményként kapott működési engedélyt.

2002-től, kezdetben hallgatóként és sokszor önkéntesen vállalt feladatokat Szabó Máté a gyűjtemény munkáiban. 2006-ban az AARG szervezésében tartott angliai nemzetközi légirégészeti oktatóhéten, valamint a légifotók feldolgozásában szerzett tapasztalatával kapcsolódott be a légirégészeti felderítésekbe, amelyhez a limeskutató elősegítő pályázatok (Culture 2000, majd az FRE Central Europe Danube Limes UNESCO WHS) biztos háttérrel adtak. A magyarországi limeskutató fellendülését 2008-tól a Pécsi Légirégészeti Téka erdélyi projektje követte, amelyben a római Dacia Superior tartomány keleti határának felderítése lett a fő cél.

A római határvédelmi rendszer világörökségi nevezését előkészítő projekt 2012 eleji lezárását követően a hazai repülések egy-egy célzott felderítést, illetve megrendelésre történő repülést leszámítva drasztikusan visszaestek. Ehhez járult, hogy 2009-et követően – korából adódóan – Otto Braasch rendkívül sikeres kutatásairól is le kellett mondani. Ezzel szemben, Szabó Máté tevékenységének köszönhetően nagyságrendekkel nőtt a repült órák száma Erdélyben, és új területként megjelent a robotrepülő alkalmazása is, amelyben az Aeroart-Légikép Kft. segítségére támaszkodhattunk.

A Pécsi Légirégészeti Téka 1994-es születése után húsz évvel, 2014-ben Visy Zsolt is nyugdíjba vonult. Az intézmény ez idő alatt közel 50 000 régészeti célú légi felvételt készített Magyarország és Erdély különböző részeiről, amely pótolhatatlan információt jelent a hazai és erdélyi régészet számára, de kutatóinak hála, az iskola-teremtő műhely tevékenysége nemzetközi szinten is elismerésnek örvend.

Szabó Máté